

Sygn.akt III AUa 470/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 grudnia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Barbara Orechwa-Zawadzka (spr.)

Sędziowie: SA Teresa Suchcicka

SA Bożena Szponar - Jarocka

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 14 grudnia 2017 r. w B.

sprawy z odwołania A. N.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 9 maja 2017 r. sygn. akt III U 601/16

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

SSA Bożena Szponar - Jarocka SSA Barbara Orechwa-Zawadzka SSA Teresa Suchcicka

Sygn. akt III AUa 470/17

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. decyzją z dnia 28 czerwca 2016 r. odmówił A. N. prawa do emerytury.

W odwołaniu od tej decyzji A. N. wniósł o zaliczenie okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców od dnia 6 maja 1972 r. do dnia 14 lipca 1976 r. do ogólnego stażu pracy oraz okresów pracy w Przedsiębiorstwie (...) w P. od dnia 15 października 1976 r. do dnia 30 listopada 1979 r., od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r., od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. do stażu pracy w szczególnych warunkach.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, wskazując, że A. N. nie wykazał wymaganego 25-letniego stażu pracy oraz 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Okręgowy w Ostrołęce wyrokiem z dnia 9 maja 2017 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał A. N. prawo do emerytury od dnia 1 czerwca 2016 r. Sąd stwierdził brak odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 24 czerwca 2016 r. A. N. złożył wniosek o ustalenie uprawnień do wcześniejszej emerytury. W dniu 28 czerwca 2016 r. ZUS wydał decyzję, w której odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury, wskazując, że na dzień 1 stycznia 1999 r. odwołujący nie udowodnił 25-letniego ogólnego stażu pracy oraz 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach. Organ rentowy uznał za udowodniony na dzień 1 stycznia 1999 r. ogólny okres pracy wynoszący 22 lata, 5 miesięcy i 18 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Do ogólnego stażu pracy nie uwzględnił okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców od dnia 6 maja 1972 r. do dnia 14 lipca 1976 r., wskazując, że brak jest dokumentu potwierdzającego zameldowanie ubezpieczonego oraz wskazania, jaka była odległość od miejsca zamieszkania do miejscowości, w której mieściła się szkoła. Do pracy w szczególnych warunkach nie zaliczono zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w P. od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 31 lipca 1987 r. i od dnia 1 listopada 1987 r. do dnia 31 grudnia 1998 r., podnosząc, że w świadectwie pracy w szczególnych warunkach brak jest stwierdzenia, czy odwołujący bezpośrednio wykonywał prace mieszczące się w wykazie. Nadto, nie zaliczono zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w P. od dnia 15 października 1975 r. do dnia 30 listopada 1979 r., bowiem za ten okres nie przedstawiono świadectwa pracy w szczególnych warunkach.

A. N. (urodzony w dniu (...)) zamieszkiwał od urodzenia wraz z rodzicami i młodszym rodzeństwem (urodzonym w (...) r., w 1960 r., w 1962 r. i w 1965 r.) w R., gdzie jego rodzice, W. i J. N., posiadali od 1971 r. gospodarstwo rolne. Gospodarstwo to miało łącznie powierzchnię 11,39 ha. W jego skład wchodziła ziemia orna i łąki. W gospodarstwie nie było maszyn, hodowano 8 krów, 13 świń, 2 konie, gęsi, kaczki. Rodzice odwołującego uprawiali m.in. ziemniaki, zboże. Prace w gospodarstwie wykonywał odwołujący, jego rodzice i młodsza siostra. Pozostałe rodzeństwo uczęszczało do szkoły podstawowej. Ojciec odwołującego pracował jako listonosz. Matka nie pracowała poza rolnictwem, ale zajmowała się domem i dziećmi.

Po ukończeniu szkoły podstawowej A. N. uczęszczał do Technikum (...) w S.. Do szkoły dojeżdżał codziennie autobusem. Odwołujący wychodził do szkoły około godziny 6:30, a wracał około godziny 14:30. Po przyjeździe ze szkoły wykonywał wraz z ojcem prace polowe: oranie, bronowanie, sianie, sadzenie ziemniaków, wykopki, pracował w czasie żniw i sianokosów. Wykonywał pracę w siedlisku przy dojeniu krów, pojeniu i karmieniu zwierząt, przygotowywaniu im pożywienia. Parował ziemniaki, ciął sieczkę, donosił zwierzętom siano, wyrzucał obornik. Czynności odwołującego w gospodarstwie rolnym rodziców zajmowały mu codziennie co najmniej po 4 godziny dziennie.

W okresie od dnia 15 lipca 1976 r. do dnia 15 maja 2008 r. A. N. był zatrudniony w Przedsiębiorstwie (...) w P.. Od dnia 15 lipca 1976 r. do dnia 14 października 1976 r. pracował jako stażysta, wykonując obowiązki inspektora ds. dokumentacji technicznej i ewidencji mostów. Od dnia 15 października 1976 r. do dnia 26 stycznia 1979 r. był zatrudniony jako majster w Obwodzie nr 1 i nadzorował pracowników zajmujących się budową i utrzymaniem dróg oraz kierowców koparek, ładowarek i samochodów ciężarowych, wykonujących prace w żwirowni. Od dnia 27 stycznia 1979 r. do dnia 31 listopada 1979 r. pracował jako majster w Obwodzie Mostowym w P. i nadzorował brygadę mostową, zajmującą się utrzymaniem i naprawą mostów. Od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r. pracował jako majster w Dziale Utrzymania dróg, ponownie nadzorując brygady zajmujące się budową i utrzymaniem dróg. Następnie wykonywał pracę biurową dotyczącą dokumentacji naprawy i budowy dróg oraz ich kosztów. Od dnia 1 listopada 1980 r. do dnia 15 października 1981 r. był zatrudniony jako inspektor ds. dokumentacji technicznej i ewidencji dróg w Dziale Utrzymania, od dnia 16 października 1981 r. do dnia 31 lipca 1984 r. – jako inspektor ds. organizacji i wykonawstwa w Dziale Utrzymania, a od dnia 1 sierpnia 1984 r. do dnia 31 stycznia 1985 r. – jako specjalista ds. normowania, kosztorysowania i ustalania cen. Z dniem 1 lutego 1985 r. został przeniesiony na stanowisko zastępcy kierownika Wytwórni (...) w O.. To stanowisko zajmował do dnia 26 lipca 1987 r. Od dnia 27 lipca 1987 r. został przeniesiony do D. (...), Umów i Rozliczeń, w którym pracował do dnia 31 października 1987 r. Od dnia 1 listopada 1987 r. został przeniesiony na stanowisko majstra w kierownictwie Grupy (...) Nr 1 i to stanowisko zajmował do dnia 31 grudnia 1998 r., nadzorując roboty bitumiczne.

Sąd odwołał się do art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz § 2 ust. 1 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W pierwszej kolejności Sąd

oceniał, czy odwołujący legitymuje się ogólnym 25-letnim stażem pracy. W tym zakresie Sąd analizował, czy do tego stażu pracy można odwołującemu zaliczyć okres pracy w gospodarstwie rolnym rodziców przypadający od dnia 6 maja 1972 r. do dnia 14 lipca 1976 r. Sąd odwołał się do art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który stanowi, że przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu. Na podstawie orzecznictwa sądowego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1997 r., II UKN 96/96, OSNAPiUS 1997, nr 23, poz. 473; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1999 r., II UKN 235/90, OSNAPiUS 2001, nr 7, poz. 236, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2001 r., II UKN 466/00, OSNPUSiSP 2003, nr 7, poz. 186) Sąd przyjął, że warunkiem uznania czynności za pracę w gospodarstwie rolnym jest wykonywanie tych czynności przez osobę spełniającą kryteria „domownika” z art. 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, tj. osobę bliską rolnikowi, która ukończyła 16 lat, pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa lub w bliskim sąsiedztwie oraz stale pracuje w tym gospodarstwie oraz w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy (tj. przekraczającym 4 godziny dziennie). Sąd Okręgowy uznał, że A. N. wykazał fakt pracy w gospodarstwie rolnym rodziców w spornym okresie w wymiarze co najmniej 4 godziny dziennie, a tym samym wykazał 25-letni ogólny staż pracy. Orzekając w tym zakresie, Sąd miał na uwadze powierzchnię gospodarstwa rolnego, należącego do rodziców odwołującego, strukturę tego gospodarstwa, ilość hodowanych zwierząt oraz ilość osób pracujących w gospodarstwie, gdyż w ocenie Sądu przesadzają one, jaką ilość czasu należy poświęcić na prace w gospodarstwie. Sąd miał też na uwadze, że w tym okresie odwołujący stale przebywał w gospodarstwie oraz to, że ojciec jego był również zatrudniony poza gospodarstwem. Z zeznań A. N. wynika, że odwołujący miał młodszego rodzeństwo: siostrę (ur. w (...) r.), siostrę (ur. w (...) r.), brata (ur. w (...) r.) i siostrę (ur. w (...) r.), wobec czego odwołujący był najstarszy z rodzeństwa. W spornym okresie prace mogła też wykonywać tylko młodsza siostra, zaś pozostałe rodzeństwo było zbyt małe, aby wnieść znaczący wkład w pracę w gospodarstwie. Z tego względu Sąd przyjął, że A. N. musiał w gospodarstwie wykonywać zarówno prace polowe, prace w siedlisku oraz przy dojeniu krów, karmieniu, pojeniu i oporządku zwierząt. Dodatkowo z zaświadczenia wystawionego przez Starostwo (...) i zeznań odwołującego wynika też, że od 1971 r. jego rodzice byli właścicielami gospodarstwa rolnego o powierzchni 11,39 ha, położonego w R.. A. N. wskazywał, że w gospodarstwie nie było maszyn, hodowano 8 krów, 13 świń, 2 konie, gęsi, kaczki. Wywodził nadto, że w spornym okresie uczęszczał do Technikum (...) w S., do której dojeżdżał codziennie autobusem. Pracę w gospodarstwie wykonywał po lekcjach co najmniej przez 4 godziny dziennie. Do szkoły wyjeżdżał około godziny 6:30, a lekcje kończył około godziny 12:45 lub 13:30. Codziennie pracował w gospodarstwie po powrocie ze szkoły, od około godziny 15:00: przy karmieniu i pojeniu zwierząt, przygotowywał pożywienie dla świń, siekał ziemniaki, parował ziemniaki, ciął sieczkę, usuwał obornik, nosił siano zwierzętom. Zawsze uczestniczył w pracach polowych: orce, siewie, bronowaniu, sadzeniu i kopaniu ziemniaków, w czasie żniw i sianokosów. Jego ojciec pracował w pełnym wymiarze czasu pracy jako listonosz, a jego matka zajmowała się gospodarstwem domowym i wychowywaniem dzieci. Świadkowie D. L., W. P. i H. S. zeznali, że odwołujący codziennie po powrocie ze szkoły pracował w gospodarstwie rolnym, doił krowy, karmił zwierzęta, poił, przygotowywał pożywienie dla świń, parował ziemniaki, wyrzucał obornik, a także wykonywał wszystkie prace polowe, np. orał, siał, sadił ziemniaki, pracował w wykopki, żniwa i sianokosy. Sąd dał wiarę zeznaniom świadków i odwołującego, uznając je za spójne, logiczne i korespondujące ze sobą. Świadkowie byli sąsiadami odwołującego, dlatego mają bezpośrednią wiedzę na temat wykonywania przez niego pracy w gospodarstwie rolnym i jej rozmiarów, a nie mają powodów, aby zeznawać nieprawdę.

Ponadto, Sąd dał wiarę odwołującemu co do tego, kto pracował w gospodarstwie rolnym. Świadkowie potwierdzili, że gospodarstwo nie było zmechanizowane i wszystkie prace trzeba było wykonywać ręcznie, a to niewątpliwie wpływa na zwiększenie ilości czasu poświęconego na ich wykonywanie. Sąd miał też na uwadze fakt, iż z zeznań odwołującego i świadków wynika, że ojciec odwołującego pracował poza gospodarstwem, a to powoduje, iż czynności w gospodarstwie musiały być wykonywane właśnie przez odwołującego. Podkreślił, że wprawdzie odwołujący miał czworo rodzeństwa, lecz jedynie młodszą siostrę (ur. w (...) r.) mogła pracować przy wszystkich pracach w gospodarstwie. Troje rodzeństwa było zaś zbyt małe, aby wnieść znaczący wkład w prace w gospodarstwie, bowiem w 1972 r. miało odpowiednio: 12 lat, 9 lat i 7 lat. Gospodarstwo miało powierzchnię około 11,39 ha, stąd według ówczesnych standardów było

duże. W gospodarstwie hodowano 8 krów, 13 świń, 2 konie, gęsi, kaczki kury, a skoro gospodarstwo nie było zmechanizowane, wszystkie prace w siedlisku trzeba było wykonywać ręcznie. Dotyczy to w szczególności takich czynności jak przygotowywanie pożywienia, karmienie zwierząt, przynoszenie siana, dojenie krów, a to w sposób oczywisty wpływa na wydłużenie czasu ich wykonywania.

W ocenie Sądu praca odwołującego odpowiadała pojęciu stałej, systematycznej pracy domownika, upoważniającej do zaliczenia spornego okresu do stażu pracy. Odwołujący pracował w gospodarstwie przez cały rok, a same prace w siedlisku, nawet wykonywane po południu, zajmowały mu co najmniej 4 godziny dziennie. Odwołujący zajmował się parowaniem ziemniaków, a ta czynność wymaga stałego nadzoru. Samo parowanie ziemniaków wymagało co najmniej 2 godzin, a po uparowaniu ziemniaki należało posiekać, dodać do nich śrutę i podać zwierzętom. Przygotowanie pożywienia obejmowało też pocięcie siewki. Należało również napoić zwierzęta, usunąć obornik i podać siano. W okresach od wiosny do jesieni odwołujący brał udział w wykonywaniu prac polowych, co dodatkowo jeszcze zwiększa jego wymiar czasu pracy w gospodarstwie. Sąd zauważył, że art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wymaga jedynie wykazania pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, dlatego nie ma znaczenia to, czy były za odwołującego, jego rodziców czy dziadków opłacane składki. Wprawdzie A. N. uczęszczał do szkoły w S., lecz odwołujący wykazał, że w gospodarstwie pracował co najmniej 4 godziny dziennie. Ponieważ ze szkoły wracał około godziny 15:00 lub wcześniej (lekcje kończył o godzinie 12:45 lub 13:30), miał możliwość wykonywania po południu pracy przez co najmniej 4 godziny dziennie, nawet jeśli musiał odrobić lekcje czy uczyć się. Z tych względów Sąd uznał, że od dnia 6 maja 1972 r. do dnia 14 lipca 1976 r. (4 lata, 2 miesiące i 9 dni) odwołujący pracował w gospodarstwie rolnym rodziców co najmniej po 4 godziny dziennie. Ten okres Sąd zaliczył mu do stażu pracy w wymiarze niezbędnym do uzupełnienia do 25 lat.

W drugiej kolejności Sąd analizował to, czy A. N. posiada wymagany okres 15 lat pracy w szczególnych warunkach. W tym zakresie Sąd oceniał, czy do prac w szczególnych warunkach można zaliczyć odwołującemu okres zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w P. od dnia 15 października 1976 r. do dnia 30 listopada 1979 r., od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r. i od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. Na okoliczność zatrudnienia w tym przedsiębiorstwie odwołujący złożył do ZUS świadectwo pracy, w którym wskazano, że był zatrudniony w okresie od dnia 15 lipca 1976 r. do dnia 15 maja 2008 r. na stanowiskach: stażysta, majster mostowy, inspektor ds. dokumentacji technicznej, zastępca kierownika wytwórni mas bitumicznych, majster drogowy, kierownik budowy, zastępca kierownika w Kierownictwie (...) Nr 1 w P.. Odwołujący złożył do ZUS również dwa świadectwa pracy w szczególnych warunkach wystawione w dniu 3 sierpnia 2011 r. Pierwsze z nich wskazuje, że w okresie od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 31 lipca 1987 r. odwołujący stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał dozór inżynieryjno-techniczny przy pracach wymienionych w Wykazie A, Dziale V, pkt 3 poz. 5 i 23, tj. przy pracach przy produkcji mas bitumicznych i produkcji grysów, a więc prace wymienione w Wykazie A Dział XIV, poz. 24 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. jako dozór inżynieryjno-techniczny przy pracach wymienionych w Wykazie A, Dziale V, pkt 3, poz. 5 i 23 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, tj. przy pracach przy produkcji mas bitumicznych i produkcji grysów. Drugie z nich wskazuje, że w okresie od dnia 1 listopada 1987 r. do dnia 30 czerwca 1998 r. odwołujący pracował na stanowisku majstra drogowego w Kierownictwie (...) Nr 1, wykonując dozór inżynieryjno-techniczny przy pracach wymienionych w Wykazie A, Dziale IX, poz. 4, 5 i 6, tj. przy pracach przy układaniu i konserwacji nawierzchni z mas bitumicznych i nawierzchni betonowych. Wskazuje też, że w okresie od dnia 1 lipca 1998 r. do dnia 30 czerwca 2000 r. odwołujący pracował na stanowisku kierownika budowy w Kierownictwie (...) Nr 1, wykonując dozór inżynieryjno-techniczny przy pracach wymienionych w Wykazie A Dział IX, poz. 4, 5 i 6, tj. przy układaniu i konserwacji nawierzchni z mas bitumicznych i nawierzchni betonowych.

W ocenie Sądu odwołujący wykazał, że pracował w szczególnych warunkach w spornych okresach zatrudnienia. Sąd zaznaczył, że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy. Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy

wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638).

Z zeznań odwołującego oraz świadków J. M., M. W. i W. P. wynika, że A. N. w spornych okresach nadzorował pracowników na wydziałach (oddziałach), w których jako podstawowe są wykonywane prace wymienione w wykazie A rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, zatrudnionych. Odwołujący przesłuchiwany na okoliczność zatrudnienia w Przedsiębiorstwie (...) w P. zeznał, że na stanowiskach stażysty, inspektora ds. dokumentacji technicznej i ewidencji dróg w dziale utrzymania, inspektora ds. organizacji i wykonawstwa w dziale utrzymania i specjalisty ds. normowania, kosztorysowania i ustalania cen nie nadzorował pracowników, lecz wykonywał prace biurowe: sporządzał dokumentację pod roboty drogowe, wykonywał obmiar prac i ich kosztorysowanie. Podkreślał, że w pozostałych okresach nadzorował pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach. Na stanowisku majstra w Obwodzie Drogowym Nr 1 (od dnia 15 października 1976 r. do dnia 26 stycznia 1979 r.) nadzorował pracowników zajmujących się budową i utrzymaniem dróg, a w pewnym okresie dodatkowo pracowników żwirowni obsługujących koparki i ładowarki oraz kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony wożących żwir ze żwirowni. Żwir był kruszony i używany do wyrobu asfaltu. Pracownicy budujący i naprawiający drogi kładli asfalt. Pracowała wówczas układarka, walce. Asfalt był przywożony samochodami ciężarowymi, był przekładany do kosza układarki i układarka układała asfalt. Przy łataniu dziur masę asfaltową przygotowywano na miejscu. Najpierw wycinano asfalt w miejscu, gdzie była dziura, a potem oczyszczano i zalewano ją asfaltem. Na stanowisku majstra w obwodzie mostowym w P. odwołujący sprawował nadzór nad brygadą mostową, której praca polegała na utrzymaniu obiektów mostowych, tj. remoncie, przy czym na mostach stałych była nawierzchnia bitumiczna. Jako majster w dziale utrzymania dróg nadzorował brygadę remontującą drogi asfaltowe. Najpierw przygotowywał dokumentację techniczną, tzw. plan przygotowania do konkretnych prac, a potem nadzorował brygadę, która je robiła. W skład tej brygady wchodził jeden pracownik na walcu i przynajmniej 2-3 pracowników, którzy kładli asfalt. Najpierw trzeba było wyciąć, wybrać uszkodzoną nawierzchnię, a następnie uzupełnić masą asfaltową, przygotowaną na miejscu. Pracownicy wykonywali również czynności polegające na wycinaniu gałęzi z drzew przy drodze, naprawianiu chodników, odśnieżaniu.

Z zeznań A. N. wynikało, że na stanowisku zastępcy kierownika wytwórni mas bitumicznych nadzorował osoby pracujące przy wytwarzaniu mas bitumicznych. Były tam dwa ciągi produkcyjne: jeden to produkcja masy bitumicznej, a drugi – produkcja gysu. Ze żwirowni przywożono materiał, odsiewano, grubszy szedł do kruszarek, a część tego materiału – pokruszona i prawie gotowa do masy – była składowana w innym miejscu. Po dodatkowym pokruszeniu następowała tzw. ekstrakcja i przygotowywano produkcję masy bitumicznej. Rola odwołującego polegała na nadzorowaniu pracowników tych linii, w tym kruszarek, co wymagało jego stałej obecności przy maszynach. W wytwórni mas bitumicznych odwołujący nie miał swojego biura. Była sterownia, w której stały ławki, przy których można było zjeść. Odwołujący cały czas przebywał z pracownikami. Odwołujący zeznał również, że gdy został majstrem w Kierownictwie Grupy (...) nr 1, nadzorował roboty bitumiczne. Praca polegała na tym, że kładli rozgrzaną emulsję, skraplarka skrapiała nawierzchnię, potem zasypywarka to zasypywała i układano nawierzchnię bitumiczną.

Sąd dał wiarę zeznaniom A. N., bowiem znalazły one potwierdzenie w zeznaniach świadków J. M., M. W. i W. P., którzy podkreślali, że odwołujący nadzorował pracowników w terenie, przebywając razem z nimi i kierując ich pracami przy budowie i remoncie dróg i mostów. Ich zeznania stanowią potwierdzenie zasadności żądania odwołującego zaliczenia do pracy w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia od dnia 15 października 1976 r. do dnia 31 października 1980 r. i od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 26 lipca 1987 r. i od dnia 1 listopada 1987 r. do dnia 31 grudnia 1998 r.

Sąd zaznaczył, że odwołujący przedstawił świadectwa pracy w szczególnych warunkach za okresy: od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 31 lipca 1987 r., od dnia 1 listopada 1987 r. do dnia 30 czerwca 1998 r. i od dnia 1 lipca 1998 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. Z akt osobowych wynika, że w okresie od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 26 lipca 1987 r. A. N. zajmował stanowisko zastępcy kierownika Wytwórni (...) w O.. Świadczenie potwierdzili, że w tym okresie był odpowiedzialny za produkcję mas bitumicznych i gysów. Nadzorował operatorów zespołów maszyn,

kruszących kamienie na mniejsze. Maszyny kruszyły kamienie, które były przesuwane taśmociągami do kolejnych maszyn i ponownie kruszone na coraz mniejsze, a następnie używane do produkcji gysu i asfaltu. Odwołujący nadzorował pracowników w terenie, przebywając razem z nimi i kierując ich pracami. Sąd uznał zatem, że wykonywał on dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, tj. pracę w szczególnych warunkach wskazaną w Wykazie A, Dziale XIV, poz. 24 stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Zaznaczył też, że odwołujący nadzorował wówczas pracę maszynistów ciężkich maszyn budowlanych lub drogowych (Wykaz A, Dział V, poz. 3 załącznika do ww. rozporządzenia). Sprecyzowanie tych maszyn nastąpiło w zarządzeniu Nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy nadzorowanych przez Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach uprawniające do wcześniejszego przejścia na emeryturę oraz do wzrostu emerytury lub renty (Wykaz A, Dział V, poz. 3, pkt 10 i 12). Z zeznań odwołującego i świadków wynika, że odwołujący nadzorował pracowników obsługujących zespół maszyn do produkcji mas bitumicznych i betonowych oraz maszynistów maszyn do produkcji, sortowania i uszlachetniania kruszyw, a tego rodzaju prace były podstawowymi pracami wykonywanymi w Wytwórni (...).

Zdaniem Sądu odwołujący wykonywał też pracę w szczególnych warunkach w okresie od dnia 1 listopada 1987 r. do dnia 31 grudnia 1998 r., w którym pracował na stanowisku majstra w kierownictwie Grupy (...) Nr 1. Świadczenie J. M., M. W. i W. P. zeznali, że na tym stanowisku nadzorował on pracowników wykonujących czynności budowy i remontu dróg, przy czym drogi były remontowane również zimą. Z ich zeznań, uzupełnionych zeznaniami odwołującego, wynika, że w skład brygady wchodziło dwóch operatorów walca, operator rozścielacza asfaltu czy masy bitumicznej, osoba obsługująca maszynę do skraplania masy bitumicznej i osoby rozgarniające asfalt czy masę. Pracownicy nadzorowani przez odwołującego wykonywali przede wszystkim prace w szczególnych warunkach, określoną w Wykazie A, Dziale IX, poz. 4 i 5 stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, tj. prace asfaltarzy i przy gotowaniu asfaltu oraz prace bitumiarzy (odpowiednio Wykaz A, Dział IX, poz. 4 i 5 zarządzenia Nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy nadzorowanych przez Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach uprawniające do wcześniejszego przejścia na emeryturę oraz do wzrostu emerytury lub renty). Odwołujący wykonywał dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, tj. pracę w szczególnych warunkach wskazaną w Wykazie A, Dziale XIV, poz. 24 stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że okresy objęte świadectwami pracy w szczególnych warunkach wynoszą 13 lat i 8 miesięcy. Poza nimi Sąd zaliczył do pracy w szczególnych warunkach też okresy, za które nie wystawiono A. N. świadectwa pracy w szczególnych warunkach, tj. od dnia 15 października 1976 r. do dnia 26 stycznia 1979 r. (majster w Obwodzie 1 (tj. 2 lata, 3 miesiące i 12 dni) i od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r. (majster w D. Utrzymania (...)) (tj. 11 miesięcy). Z zeznań świadków J. M., M. W. i W. P. wynikało, że w tych okresach odwołujący nadzorował pracowników zajmujących się budową i utrzymaniem dróg. W ramach tych prac układano nawierzchnie asfaltowe i bitumiczne, a więc odwołujący nadzorował pracowników wykonujących takie same podstawowe prace jak w okresie od dnia 1 listopada 1987 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. Wprawdzie z zeznań świadków wynika, iż w okresie pracy na stanowisku majstra w D. Utrzymania (...) (od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r.) odwołujący nadzorował również prace polegające na układaniu chodników i odśnieżaniu, lecz okoliczność ta nie zmienia faktu, iż jako podstawowe także w tym okresie były wykonywane prace polegające na budowie i remoncie dróg. Nadto, także prace brukarzy zostały zaliczone do pracy w szczególnych warunkach (Wykaz A, Dział IX, poz. 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.).

A. N. zeznał, że w okresie od dnia 15 października 1976 r. do dnia 26 stycznia 1979 r. jako majster w Obwodzie 1 nadzorował nie tylko pracowników zajmujących się budową i utrzymaniem dróg, ale także pracowników zwirowni obsługujących koparki i ładowarki oraz kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony wożących żwir ze zwirowni. Okoliczność tę potwierdza zakres czynności znajdujący się w jego aktach osobowych. To oznacza, że w tym okresie odwołujący nadzorował pracę osób, które jako podstawowe wykonywały prace wskazane w Wykazie A, Dziale V, poz. 3, Wykazie A, Dziale IX, poz. 4 i 5 oraz Wykazie A, Dziale VIII, poz. 2, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Sąd zauważył, że skoro okresy ujęte w świadectwie pracy w szczególnych warunkach stanowią 13 lat i 8 miesięcy, to do wykazania 15-letniego okresu takiej pracy wystarcza już zaliczenie samego okresu zatrudnienia od dnia 15 października 1976 r. do dnia 26 stycznia 1979 r. jako majster w Obwodzie 1, gdyż wynosi on 2 lata, 3 miesiące i 12 dni.

Oceniając okres zatrudnienia odwołującego na stanowisku majstra w Dziale Utrzymania (...) (od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r., tj. 11 miesięcy) na podstawie zeznań świadków i odwołującego oraz treści jego akt osobowych, Sąd uznał, że w tym okresie odwołujący nadzorował pracę osób, które jako podstawowe wykonywały prace wskazane w Wykazie A, Dziale V, poz. 3, Wykazie A, Dziale IX, poz. 4, 5 i 6, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Odwołujący wprawdzie przyznał, iż pracując na tym stanowisku, musiał sporządzać dokumentację robót, lecz należy dać wiarę zeznaniom jego i świadków co do tego, że stale i codziennie nadzorował pracowników, kontrolując sposób wykonywania przez nich czynności. Sąd zauważył, że jeśli czynności ogólnie pojętej kontroli oraz dozoru inżynieryjno-technicznego wykonywane są stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku pracy związanym z kontrolą lub dozorem inżynieryjno-technicznym określonymi w pkt 24 Działu XIV Wykazu A rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach przewidzianych w powołanym rozporządzeniu niezależnie od tego, ile czasu pracownik poświęca na bezpośredni dozór pracowników, a ile na inne czynności ściśle związane ze sprawowanym dozorem i stanowiące jego integralną część, takie jak sporządzanie związanej z nim dokumentacji (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20 września 2016 r., III AUa 628/16).

Do pracy w szczególnych warunkach Sąd zaliczył również okres zatrudnienia od dnia 27 stycznia 1979 r. do dnia 30 listopada 1979 r. na stanowisku majstra w Obwodzie Mostowym w P. (10 miesięcy i 5 dni). Z zeznań świadków i A. N. wynika, że w tym okresie odwołujący nadzorował pracę osób wykonujących remonty nawierzchni mostów. Łączny, uwzględniony przez Sąd okres pracy w szczególnych warunkach wyniesie więc 17 lat, 8 miesięcy i 17 dni.

Sąd nie zaliczył do pracy w szczególnych warunkach okresu od dnia 1 sierpnia 1987 r. do dnia 31 października 1987 r. Z akt osobowych wynika, że w tym okresie A. N. pracował w D. (...), Umów i Rozliczeń. Odwołujący przyznał, że w tym okresie wykonywał pracę biurową polegającą na przygotowywaniu dokumentacji dotyczącej prowadzonych prac.

Mając powyższe na uwadze, Sąd uznał, że odwołujący wykazał zarówno 25-letni ogólny okres pracy, jak i 15-letni staż pracy w szczególnych warunkach. Pozostałe przesłanki określone w art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie były sporne. Sąd stwierdził, że A. N. przysługuje prawo do emerytury od dnia 1 czerwca 2016 r., dlatego na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję z dnia 28 czerwca 2016 r. i przyznał odwołującemu prawo do emerytury od miesiąca złożenia wniosku.

Ponadto, Sąd stwierdził, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych), ponieważ ustalenie ogólnego stażu pracy i stażu pracy w szczególnych warunkach było możliwe dopiero po przesłuchaniu świadków co do pracy w gospodarstwie rolnym i co do pracy w szczególnych warunkach oraz po zapoznaniu się z aktami osobowymi.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. złożył apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając wyrok w części dotyczącej punktu 1 i zarzucając:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2016 r., poz. 887 z późn. zm.) w związku z § 2 ust. 1 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. nr 8, poz. 43 z późn. zm.) poprzez uznanie, że odwołujący spełnia wszystkie warunki do nabycia prawa do emerytury, w tym warunek dotyczący wykonywania przez 15 lat pracy w szczególnych warunkach,
2. istotne uchybienia procesowe, które miały wpływ na treść wyroku, w szczególności naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez niezachowanie wymogu wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego, w tym w szczególności zeznań świadków i samego odwołującego, oraz bezzasadne uznanie, że w okresie od dnia 15 października 1976 r. do dnia 30 listopada 1979 r., od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r., od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 26 lipca 1987 r. i od dnia 1 listopada 1987 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. odwołujący stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w szczególnych warunkach, o której mowa w Wykazie A, Dziale XIV, poz. 24 stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. nr 8, poz. 43 z późn. zm.), polegającą na dozorze inżynieryjno-technicznym, w sytuacji gdy były to jedynie czynności z zakresu zwykłego nadzoru nad pracownikami.

Na tej podstawie organ rentowy wniosł o zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez oddalenie odwołania.

A. N. wniosł o utrzymanie w mocy wyroku Sądu Okręgowego, przyznającego mu prawo do emerytury.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Wcześniejsza emerytura jest dla powszechnego systemu świadczeń emerytalnych instytucją wyjątkową, określającą szczególne uprawnienia uprzywilejowanego kręgu podmiotów, stąd wymaga ścisłej wykładni i spełnienia ściśle określonych przez prawo warunków. Warunki przyznania prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach określa art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm., zwanej dalej „ustawą emerytalną”). Zgodnie z tym przepisem ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu niższego wieku emerytalnego przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz posiadają niezbędny okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27, tj. co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn. Warunkiem uzyskania emerytury wcześniejszej jest również nieprzystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na dochody budżetu państwa (art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których ubezpieczonym przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych (art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej). W tym względzie ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych odsyła do przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r., Nr 8, poz. 43, zwanego dalej „rozporządzeniem”). Stosownie do § 4 ww. rozporządzenia pracownik, który wykonywał pracę w szczególnych warunkach wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: po pierwsze - jeżeli osiągnął wiek emerytalny wynoszący 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn, a po drugie - ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych

warunkach. Okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy (§ 2 ust. 1 rozporządzenia). Te okresy pracy stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy (§ 2 ust. 2 rozporządzenia). Przy ustalaniu okresów pracy, o których mowa w § 2, uwzględnia się również okresy takiej pracy (służby), wykonywanej przed dniem wejścia w życie rozporządzenia (§ 19 ust. 1 rozporządzenia).

W rozpoznawanej sprawie nie budzi wątpliwości spełnienie przez A. N. kryterium wieku emerytalnego 60 lat oraz 25-letniego ogólnego stażu ubezpieczeniowego (który nie jest już kwestionowany przez organ rentowy w toku postępowania apelacyjnego). Ocenie podlega jedynie to, czy na dzień 1 stycznia 1999 r. odwołujący legitymuje się stażem pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szczególnych warunkach przez co najmniej 15 lat. Decydującą rolę w analizie charakteru pracy ubezpieczonego, z punktu widzenia uprawnień emerytalnych, ma możliwość jej zakwalifikowania pod konkretną pozycję wymienioną w Wykazie A stanowiącym załącznik nr 1 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Rozporządzenie to wymienia enumeratywnie rodzaje prac, które uznawane są za pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Należą do nich m.in. kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie (Wykaz A, Dział XIV, poz. 24 załącznika nr 1 do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.).

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, wyrażonym w wyroku z dnia 3 grudnia 2013 r. (I UK 184/13), „dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie” – aby mógł być uznany za pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – musi odpowiadać łącznie następującym warunkom: 1) musi być dozorem inżynieryjno-technicznym, czyli dozorem specjalistycznym, a nie dozorem „jakimkolwiek” (nie może być „zwykłym” dozorem wykonywanym w ramach pracowniczego podporządkowania kierownictwu pracodawcy); 2) musi być sprawowany „na oddziałach i wydziałach”, czyli powinien być wykonywany bezpośrednio w określonym, skonkretyzowanym środowisku pracy, w którym istnieje narażenie na czynniki o znacznej szkodliwości dla zdrowia lub powodujące znaczny stopień uciążliwości pracy albo wymagające wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia; 3) powinien dotyczyć prac zgodnych z wykazami prac w szczególnych warunkach (zawartymi w załącznikach do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.) i wykonywanych bezpośrednio przez osoby, nad którymi sprawowany jest nadzór; 4) musi być wykonywany stale przez osobę nadzorującą, czyli nie może mieć charakteru okazjonalnego (peryferyjnego); 5) powinien być sprawowany w pełnym wymiarze czasu, jaki obowiązuje osobę nadzorującą na zajmowanym przez nią stanowisku.

W pozycji 24, Działu XIV, Wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r., nr 8, poz. 43) nie wymienia się stanowiska pracy, lecz odwołuje się do czynności ogólnie pojętego dozoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w tych wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych. Czynności ogólnie pojętego dozoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w tych wydziałach i oddziałach to wyłącznie te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim dozorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Jeśli zatem czynności te wykonywane są w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku pracy związanej z dozorem inżynieryjno-technicznym, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu. Natomiast, jeśli pracownik zatrudniony na stanowisku związanym z dozorem inżynieryjno-technicznym wykonuje - poza bezpośrednim dozorem procesu produkcji - inne czynności, w tym szeroko rozumiane czynności administracyjno-zarządzające, polegające na wykonywaniu pracy

umysłowej i biurowej, istotne znaczenie z punktu widzenia uprawnień do emerytury na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ma ustalenie, jaką część obowiązującego czasu pracy zajmowały te czynności (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 24 kwietnia 2015 r., III AUa 371/15).

Należy również mieć na uwadze to, że zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego (wyrok z dnia 7 listopada 2016 r., III UK 12/16) nie zawsze praca podstawowa w szczególnych warunkach może wywołać szkodliwe warunki pracy dla sprawujących kontrolę czy dozór wskazane w dziale XIV, poz. 24. Warunek szkodliwości określa przepis art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, stanowiąc, że za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Wykazy i rodzaje prac ujęte w rozporządzeniu mają więc charakter normatywnie zamknięty, co z reguły zwalnia z dalszego badania, czy pracownik zatrudniony na danym stanowisku rzeczywiście był narażony na określony stopień szkodliwości. W art. 32 ust. 2 i 4 tej ustawy chodzi nie tylko o normatywnie zadekretowany w rozporządzeniu rodzaj pracy, lecz również o szkodliwe oddziaływanie wynikające z zajmowania określonego stanowiska, czyli przede wszystkim ze względu na środowisko (miejsce), w którym praca jest wykonywana. Regulacja z działu XIV, poz. 24 wykazu stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze ma normatywnie charakter uniwersalny. Taki sposób regulacji został wybrany przez prawodawcę, gdyż w przeciwnym razie należałoby szczegółowo określać (kwalifikować) każdy przypadek dozoru w zależności od szkodliwości pracy w danym miejscu pracy. Prawodawca nie przyjął takich jednostkowych regulacji, na przykład przez stwierdzenie, że pracą w szczególnych warunkach są kontrola lub dozór przy obsłudze pieców koksowniczych lub przy produkcji karbidu. Norma z działu XIV, poz. 24 jest zatem wspólna, co jednak wymaga zastrzeżenia, że nie każda praca podstawowa w szczególnych warunkach powoduje szkodliwe warunki pracy dla kontrolującego (dozorującego), na przykład w jednostkowym ujęciu praca drwała nie musi implikować szkodliwości pracy dla leśniczego kontrolującego lub dozorującego pracę drwała, podobnie praca przy obsłudze elektronicznych monitorów ekranowych nie musi być szkodliwa dla kierownika wydziału jednostki albo praca kierowcy samochodu ciężarowego powyżej 3,5 tony nie musi powodować, że kierownik transportu będzie zatrudniony w szczególnych warunkach. Nadal znaczenie ma więc warunek szkodliwości pracy na stanowisku kontroli czy nadzoru wynikającej z pracy podstawowej (art. 32 ust. 2 i 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Na etapie postępowania apelacyjnego spór koncentrował się tylko na okresie zatrudnienia A. N. w Przedsiębiorstwie (...) w P. od dnia 15 października 1976 r. do dnia 30 listopada 1979 r., od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r., od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 26 lipca 1987 r. i od dnia 1 listopada 1987 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. Zgodnie z dokumentacją osobową A. N. w okresie od dnia 15 października 1976 r. do dnia 26 stycznia 1979 r. pracował on jako majster żwirowni w Obwodzie Nr 1, od dnia 27 stycznia 1979 r. do dnia 30 listopada 1979 r. – jako majster mostowy w Obwodzie Mostowym w P., od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r. – jako majster w D. Utrzymania (...), od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 26 lipca 1987 r. – jako zastępca kierownika Wytwórni (...) w O.. Z dniem 27 lipca 1987 r. odwołujący został przeniesiony do D. (...), Umów i Rozliczeń, w którym pracował do dnia 31 października 1987 r. Od dnia 1 listopada 1987 r. do dnia 30 czerwca 1998 r. pracował na stanowisku majstra w kierownictwie Grupy (...) Nr 1, zaś od dnia 1 lipca 1998 r. (do dnia 31 grudnia 1998 r.) – na stanowisku kierownika budowy w Kierownictwie (...) Nr 1.

Należy podzielić stanowisko organu rentowego, że Sąd Okręgowy ocenił te okresy zatrudnienia odwołującego wyłącznie na podstawie jego zeznań i zeznań świadków, z których wynika, że odwołujący miał wykonywać stale i w pełnym wymiarze czasu pracy tylko i wyłącznie dozór inżyniersko-techniczny nad pracownikami wykonującymi prace w szczególnych warunkach. Sąd Okręgowy pominął pisemne zakresy obowiązków znajdujące się w aktach osobowych, a te pozwalają ustalić, jakie czynności należały do odwołującego w spornych okresach. Zgodnie z zakresem obowiązków majstra żwirowni, które odwołujący zajmował od dnia 15 października 1976 r. do dnia 26 stycznia 1979 r., do odwołującego należało w szczególności: czuwanie nad prawidłową eksploatacją sprzętu będącego na wyposażeniu żwirowni, dbanie o prawidłowe wykorzystywanie transportu podesłanego po odbiór

pospólki, dbanie o dobrą organizację pracy w żwirowni i wyposażenie żwirowni w sprzęt mechaniczny, czuwanie na prawidłowym załadunku środków transportowych i zgodnym z tonażem załadunkiem pojazdów w odpowiedni materiał budowlany, prowadzenie ewidencji kartek wydanych przez D. (...) i wydawanie tych kartek kierowcom, po naładowaniu pojazdu wpisywanie każdorazowo w kartkę dołączoną do karty drogowej godzinę opuszczenia przez pojazd żwirowni oraz stan licznika przy wyjeździe, codziennie podpisywanie dokumentów najmu, prowadzenie na bieżąco kontrolki pracy środków transportowych. Wynika z tego, że odwołujący jako majster żwirowni sprawował nadzór nad pracownikami, którzy wykonują prace transportowe. Takie ustalenie potwierdzają też zeznania odwołującego. Z ich wynika, że odwołujący tylko nadzorował pracę osób ładujących żwir oraz osób wożących żwir samochodami ciężarowymi o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony. O ile jednak prace kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony oraz prace maszynistów ciężkich maszyn budowlanych lub drogowych (jak koparek i ładowarek) są zaliczane do prac w szczególnych warunkach (odpowiednio Wykaz A, Dział VIII, poz. 2 oraz Wykaz A, Dział V, poz. 3 załącznika nr 1 do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.), to niewątpliwie poprzez sam nadzór nad takimi osobami odwołujący nie był narażony na działania szkodliwych warunków pracy, które występują na stanowisku pracy kierowców takich samochodów. Takiego zwykłego nadzoru organizacyjnego nie można traktować jako dozór inżyniersko-techniczny, bo ten ostatni jest nadzorem specjalistycznym. Jako że praca odwołującego na stanowisku majstra żwirowni nie może być kwalifikowana jako dozór inżyniersko-techniczny nad pracownikami wykonującymi jako podstawowe prace w szczególnych warunkach, to okres zatrudnienia przypadający od dnia 15 października 1976 r. do dnia 26 stycznia 1979 r. nie może być zaliczony do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach.

Nie można zaliczyć do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia odwołującego jako majstra mostowego w Obwodzie Mostowym w P. (od dnia 27 stycznia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r.). Zgodnie z pisemnym zakresem obowiązków do odwołującego należało w szczególności: przygotowywanie zleceń (akordowych, dniówkowych) dla robotników mostowych i brygad roboczych obwodu mostowego; rozliczanie zleceń roboczych oraz ich terminowe składanie; przygotowywanie i uaktualnianie materiałów (dokumentów obowiązujących w obwodzie), ewidencyjnych, inwentaryzacyjnych i przeglądowych; przygotowanie materiałów sprawozdawczych z wykonywanych robót prowadzonych przez Obwód Mostowy; bezpośrednie kierowanie i nadzór nad powierzoną brygadą mostową; prowadzenie na roboczo dzienników budów, ksiąg obmiarów, protokołów odbioru robót z załącznikami, zestawień ilościowych robót niekosztorysowanych przy bieżącym utrzymaniu obiektów mostowych itp.; przestrzeganie zgodności robót z dokumentacją i technologią kierowanych i nadzorowanych przez odwołującego robót mostowych; organizowanie za- i wyładunku materiałów (masowych i innych) potrzebnych do realizacji zadań wykonywanych przez Obwód; właściwe zorganizowanie pracy, przeprowadzenie instruktażu fachowego i szkolenia w zakresie bhp z podległymi bezpośrednio pracownikami; właściwy i bezpieczny przydział robót i zadań na poszczególnych robotników mostowych; wykonywanie robót mostowych zgodnie z zatwierdzonymi harmonogramami przez Dyрекcję (...); częste i systematyczne kontrolowanie prowadzonych robót powierzonych przez Dyрекcję i Kierownictwo Obwodu Mostowego; zapewnienie właściwego oznakowania prowadzonych robót oraz przestrzeganie terminów wykonywania powierzonych zadań; użycie w odpowiednich ilościach właściwych materiałów zgodnie z obowiązującymi normami i przepisami technicznymi.

Można dać wiarę zeznaniom odwołującego, zgodnie z którymi praca brygady mostowej polegała na utrzymaniu obiektów mostowych, tj. naprawie pokładów, chodników, filarów, belek, przyczółków, a także pilnowaniu, aby kra nie uszkodziła konstrukcji. Pracownicy wykonywali czynności polegające na remoncie cząstkowym nawierzchni bitumicznych (smołami, grysami, emulsjami, masami bitumicznymi). Niewątpliwie można uznać, że odwołujący sprawował dozór inżyniersko-techniczny nad pracownikami wykonującymi jako podstawowe prace w szczególnych warunkach, bo do takich należy praca asfalciarzy, bitumiarzy i brukarzy (Wykaz A, Dział IX, poz. 4, 5 i 6 załącznika nr 1 do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.), ale prócz tego wykonywał także inne, liczne czynności organizacyjne przypisane zajmowanemu przez siebie stanowisku majstra mostowego. Czynności te nie były ściśle związane ze sprawowanym dozorem, gdyż odwołujący wykonywał zwierzchni nadzór nad prawidłową organizacją pracy i funkcjonowaniem powierzonej mu konkretnej budowy mostowej. Ten nadzór w głównej mierze obejmował przydzielanie zadań podległym pracownikom, przygotowywanie odpowiedniej dokumentacji, organizowanie prac za-

i wyładunkowych materiałów. Była to inna rodzajowo praca niż stałe i w pełnym wymiarze czasu sprawowanie dozoru polegającego na bezpośrednim strzeżeniu prawidłowego toku prac asfalciarzy i bitumiarzy. Z uwagi na rozbudowany zakres obowiązków odwołującego nie można mu zaliczyć tego okresu zatrudnienia do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach.

Do stażu pracy w szczególnych warunkach nie można zaliczyć odwołującemu okresu zatrudnienia na stanowisku majstra w D. Utrzymania (...), czyli okresu przypadającego od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r. Niewątpliwie na tym stanowisku odwołujący sprawował nadzór nad pracownikami kładącymi asfalt, a zatem nad asfalcjarzami pracującymi w szczególnych warunkach zgodnie w Wykazem A, Działem IX, poz. 4 załącznika nr 1 do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., przygotowywał dokumentację techniczną (tzw. plan przygotowania do konkretnych prac remontowych drogi), a następnie nadzorował wykonywanie prac remontowych zgodnie z tą dokumentacją, wobec czego sprawował dozór inżynieryjno-techniczny nad pracownikami, którzy jako podstawową wykonują pracę w szczególnych warunkach. Przez to, że przebywał w miejscu wykonywania prac remontowych dróg, był również narażony na działanie substancji szkodliwych dla zdrowia. Z uwagi jednak na to, że do jego obowiązków – jak sam przyznał – należało również przygotowywanie dokumentacji technicznej w biurze, to dozór inżynieryjno-techniczny, wykonywany w warunkach szkodliwych, nie był sprawowany stałe i w pełnym wymiarze czasu pracy. To z kolei wyklucza możliwość zaliczenia okresu zatrudnienia od dnia 1 grudnia 1979 r. do dnia 31 października 1980 r. do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach.

Do tego stażu pracy można natomiast zaliczyć odwołującemu okres zatrudnienia na stanowisku zastępcy kierownika Wytwórni (...) ((...)) w O.. Na tym stanowisku odwołujący pracował od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 26 lipca 1987 r. Do jego obowiązków przede wszystkim należało: samodzielne organizowanie zespołu roboczego do pracy w (...); prowadzenie ewidencji i kontroli robotników zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ewidencji pracy oraz obliczanie należności za prace robotników; wystawianie zleceń roboczych i kontrola ich wykonywania; codzienne rozdzielanie i organizowanie pracy na poszczególnych stanowiskach roboczych zgodnie z zasadami i przepisami bezpieczeństwa i higieny pracy oraz w sposób gwarantujący jak najlepsze i ekonomiczne wykonywanie planowych zadań; nadzór nad całokształtem gospodarki materiałowej magazynu; dbanie o właściwe i terminowe zaopatrzenie wszystkich stanowisk roboczych Wytwórni w potrzebne do pracy narzędzia i materiały, energię, środki i sprzęt ochrony osobistej; sprawowanie nadzoru nad wszystkimi robotnikami przez częste, co najmniej jednorazową codzienną wizytację wszystkich miejsc pracy ze specjalnym zwracaniem uwagi na nieprzestrzeganie przepisów bhp i przeciwpożarowych przez pracowników; branie udziału w opracowaniu planu produkcyjno-finansowego, planu nakładów na bezpieczeństwo, ochronę i higienę pracy oraz ochronę przeciwpożarową; branie udziału w komisyjnym odbiorze robót i dostaw wykonywanych dla potrzeb (...) przez inne instytucje, zakłady lub przedsiębiorstwa; zapewnienie opieki nowoprzyjętym pracownikom przez częste doglądanie ich pracy, udzielanie rad i wskazówek. Z tego zakresu obowiązków wynika, że odwołujący bezpośrednio nadzorował pracę robotników (w tym nowozatrudnionych), wobec czego był obecny przy wykonywaniu prac przez podległych mu pracowników. Zgodnie z zeznaniami odwołującego i świadka M. W. odwołujący jako zastępca kierownika Wytwórni (...) był odpowiedzialny za produkcję mas bitumicznych i grysów. Nadzorował zespół maszyn i ludzi. Pilnował, żeby kruszywo było w maszynie, pilnował temperatury asfaltu, sprawdzał, czy mieszarka prawidłowo pracuje. Maszyna produkująca grys kruszyła kamienie na mniejsze, dlatego praca odbywała się w kurzu. Praca była niebezpieczna, szkodliwa i rakotwórcza.

Oczywiście, osoba nadzorująca (jak odwołujący), mimo że nie wykonywała bezpośrednio pracy fizycznej związanej z produkcją asfaltu i gysu (czyli pracami przy gotowaniu asfaltu i przy produkcji asfaltobetonu, o których mowa w Wykaz A, Dział IX, poz. 4 i 5 załącznika nr 1 do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.), to jednak przebywając na terenie, na którym warunki pracy ujemnie wpływały na organizm człowieka, była w podobny sposób narażona na negatywne skutki świadczonej pracy. Z tego względu już samo przebywanie odwołującego na terenie Wytwórni (...), z istoty wiązało się ze stycznością z substancjami szkodliwymi dla zdrowia (m.in. pyłami). Można zatem przyjąć, że nadzór, który odwołujący sprawował jako zastępca kierownika Wytwórni (...), był specjalistycznym dozorem inżynieryjno-technicznym, wykonywanym w szczególnych warunkach, podobnie jak prace wykonywane przez pracowników zatrudnionych w tej wytwórni.

Do stażu pracy w szczególnych warunkach nie można odwołującemu zaliczyć okresu zatrudnienia na stanowisku majstra drogowego w Kierownictwie Grupy (...) nr 1 w P. i w Kierownictwie (...) nr 1 w P.. Ten okres zatrudnienia przypadł od dnia 1 listopada 1987 r. do dnia 30 czerwca 1998 r., z tym że w okresie od dnia 1 maja do dnia 30 czerwca 1991 r. odwołujący dodatkowo pełnił obowiązki Kierownika Obwodu (...) nr 4 w K.. Z pisemnego zakresu obowiązków na stanowisku majstra drogowego (pismo z dnia 12 listopada 1992 r.) wynika, że odwołujący był odpowiedzialny w szczególności za: organizowanie i kierowanie pracą grupy pracowników na określonym odcinku robót związanych z budową obiektu budowlanego oraz organizowanie i kierowanie pracą osób odbywających praktykę na budowie; wykonywanie powierzonych robót budowlanych zgodnie z projektem podstawowym i rysunkami roboczymi z normami państwowymi i opracowaniami typowymi, a także z zasadami rzemiosła oraz nadzór nad przestrzeganiem przez pracowników ustalonych procesów technologicznych wykonywania robót budowlanych oraz przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy; przestrzeganie prawidłowości wykonania wszelkich rusztowań, szalowań, nakryć wykopów i innych urządzeń pomocniczych w sposób zapewniający bezpieczeństwo pracy i ochronę zdrowia; branie udziału w działalności komisji technicznych związanych z odbiorem robót na powierzonym odcinku robót; podejmowanie czynności związanych z gospodarczą i techniczną stroną wykonania robót budowlanych na powierzonym odcinku robót; rozdzielanie pracy między robotników stosownie do potrzeb produkcji i kwalifikacji każdego robotnika; pilnowanie regularnego i właściwego zaopatrzenia wszystkich stanowisk roboczych w niezbędne urządzenia i materiały; kontrolowanie wykonania dziennych zadań przez podległych robotników; prowadzenie na bieżąco dziennika budowy i księgi obmiarów; wystawianie zleceń roboczych i ich rozliczanie. Do obowiązków A. N. jako majstra pełniącego obowiązki kierownika Obwodu (...) nr 4 w K. od dnia 1 maja do dnia 30 czerwca 1991 r. należało w szczególności: sprawowanie ogólnego kierownictwa nad całokształtem działalności Obwodu, dokonywanie systematycznych objazdów dróg w obrębie obwodu dla oceny stanu dróg, urządzeń drogowych, obiektów mostowych i budynków, przeprowadzanie okresowych przeglądów i oględzin obiektów mostowych i budynków; organizowanie dostaw materiałowych w zakresie ustalonym przez dyrektora (...); zapewnianie na prowadzonych przez obwód robotach odpowiednich warunków bhp i przeciwpożarowych; czuwanie nad przestrzeganiem przepisów porządkowych na drogach publicznych; zabezpieczenie prawidłowego ustawienia znaków drogowych oraz kontrola oznakowania robót prowadzonych przez inne przedsiębiorstwa i kierownictwa; kontrola pojazdów ciężarowych, szczególnie na odcinkach dróg zagrożonych przełomami; uczestniczenie w komisjach odbiorców robót wykonywanych na obszarze obwodu zarówno we własnym zakresie, jak i przez inne przedsiębiorstwa i kierownictwa; udział w odprawach i naradach roboczych zarządzanych przez bhp, zatwierdzanie zleceń roboczych oraz dowodów obrotu materiałowego.

Zarówno z zeznań odwołującego, jak i jego zakresu obowiązków na stanowisku majstra drogowego wynika, że jako majster w obwodzie drogowym nadzorował pracę osób na określonym odcinku robót budowlanych. W świetle jego zeznań nadzór ten sprawował nad osobami, które kładły masę bitumiczną na jezdnię. Zgodnie z relacją świadka M. W. odwołujący jako majster drogowy pracował w terenie, odpowiadał za budowę dróg, ustalał grubość asfaltu miarką. Niewątpliwie zatem sprawował dozór inżynieryjno-techniczny nad pracownikami wykonującymi jako podstawowe prace w szczególnych warunkach, bo do takich należy praca asfalcjarzy i bitumiarzy (Wykaz A, Dział IX, poz. 4 i 5 załącznika nr 1 do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.). Jednakże zgodnie z zakresem obowiązków odwołującego na tym stanowisku wykonywał on również liczne czynności organizacyjne, które nie były ściśle związane ze sprawowanym dozorem, np. branie udziału w działalności komisji technicznych związanych z odbiorem robót na powierzonym odcinku robót; podejmowanie czynności związanych z gospodarczą i techniczną stroną wykonania robót budowlanych na powierzonym odcinku robót; pilnowanie regularnego i właściwego zaopatrzenia wszystkich stanowisk roboczych w niezbędne urządzenia i materiały; kontrolowanie wykonania dziennych zadań przez podległych robotników; prowadzenie na bieżąco dziennika budowy i księgi obmiarów; wystawianie zleceń roboczych i ich rozliczanie. Tak rozbudowane obowiązki odwołującego na stanowisku majstra drogowego nie pozwalają przyjąć, że dozór inżynieryjno-techniczny, który odwołujący niewątpliwie sprawował nad asfalcjarzami i bitumiarzami, był wykonywany stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Ponadto, zakres obowiązków odwołującego na stanowisku majstra pełniącego obowiązki kierownika Obwodu (...) nr 4 w K. był znacznie szerszy niż zakres obowiązków majstra drogowego, bowiem sprawowanie nadzoru obejmowało

również objazd dróg w obrębie obwodu dla oceny stanu dróg, urządzeń drogowych, obiektów mostowych i budynków, przeprowadzanie okresowych przeglądów i oględzin obiektów mostowych i budynków. Nie można zatem uznać, że na stanowisku kierownika Obwodu (...) nr 4 w K. odwołujący sprawował bezpośredni dozór nad pracownikami wykonującymi pracę w szczególnych warunkach.

Sąd Apelacyjny nie analizował okresu zatrudnienia odwołującego na stanowisku kierownika budowy w Kierownictwie (...) Nr 1, który przypadał od dnia 1 lipca 1998 r. i który z uwagi na przedmiot niniejszej sprawy mógł być oceniany tylko do dnia 31 grudnia 1998 r. Ten okres ten jest zbyt krótki i po doliczeniu okresu zatrudnienia na stanowisku zastępcy kierownika Wytwórni (...) w O. (przypadającego od dnia 1 lutego 1985 r. do dnia 26 lipca 1987 r.) do stażu pracy w szczególnych warunkach nie wypełnia przesłanki 15 lat pracy w szczególnych warunkach, a przez to nie daje podstawy do przyznania odwołującemu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Zasadniczo zatem okres ten nie ma wpływu na rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie.

Mając powyższe na uwadze, odwołujący nie spełnił wszystkich warunków do przyznania mu prawa do emerytury z tytułu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. W rezultacie wyrok Sądu Okręgowego podlegał zmianie, a odwołanie – oddaleniu na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

SSA Bożena Szponar-Jarocka SSA Barbara Orechwa-Zawadzka SSA Teresa Suchcicka